

AGATA ŻAK

Studentka V roku prawa,
członkini Koła Prawa Międzynarodowego i Dyplomacji „Inter Gentes”
Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

***Split payment* – charakterystyka oraz wpływ na uszczelnianie luki podatkowej w podatku od towarów i usług**

Wprowadzenie

Podatek od towarów i usług w polskim systemie podatkowym określany jest mianem jednego ze sztandarowych podatków¹. Zapewnia on stabilność finansów i stanowi główny czynnik dochodu budżetu państwa. W związku z tak ważną i szczególną rolą tego podatku w strukturze dochodów budżetowych istotne jest zapewnienie jak najwyższych jego wpływów, a także opracowanie

¹ E. Matusiakiewicz, *Split payment – podzielona płatność, praktyczne problemy, vademe-cum podatnika*, Wrocław 2019, s. 9.

i wdrożenie mechanizmów, które pozwolą na zminimalizowanie uszczupień w jego ściągalności oraz zapobieganie możliwości stosowania oszustw podatkowych. Z tego względu Ministerstwo Finansów, w związku z pojawiającymi się oszustwami podatkowymi zwłaszcza w podatku od towarów i usług, wprowadziło działania zapobiegające jego wyłudzeniu, co w rezultacie pozwoliło na zwiększenie jego ściągalności.

Jednym z mechanizmów, który zapobiega wyłudzeniom i oszustwom podatkowym, a jednocześnie pozwala na większą ściągalność, jest mechanizm podzielonej płatności – *split payment*². Jest to jedno z wielu ostatnio wprowadzonych rozwiązań pozwalających na uszczelnienie systemu podatkowego. Poza omawianym w niniejszym artykule mechanizmem wprowadzono wiele innych rozwiązań, których celem było zwiększenie kontroli i weryfikacji ściągalności podatku, np. jednolity plik kontrolny (JPK), System Teleinformatycznej Izby Rozliczeniowej (STIR) czy e-fakturę.

W opracowaniu, poza przedstawieniem pojęcia luki podatkowej, poddano analizie mechanizm podzielonej płatności oraz związane z nim korzyści i wady, a także zaprezentowano wpływ, jaki wywołuje on na uszczelnianie luki podatkowej.

1. Luka podatkowa w podatku od towarów i usług

Pojęcie luki podatkowej od towarów i usług należy rozumieć jako różnicę, która powstaje pomiędzy podatkiem, który rzeczywiście został uiszczony, a tą wartością, która winna być zapłacona zgodnie z przepisami prawa podatkowego³. W przypadku nieefektywnego działania mechanizmów zapewniających i dbających o równowagę wpływów pomiędzy wartością zamierzoną i możliwą do uzyskania a tą, która rzeczywiście wpłynęła, powstaje uszczuplenie w budżecie państwa. Szacuje się, że w latach 2005–2013 w Polsce luka podatkowa

² Ibidem, s. 11.

³ J. Kotlińska, B. Peek, *Luka podatkowa w podatku od towarów i usług w Polsce*, „Roczniki Ekonomii i Zarządzania” 2017, t. 9, nr 4, s. 8.

z tytułu podatku od towarów i usług wynosiła blisko 49,5% wartości jego wpływów⁴.

Na kształtowanie powyższego wpływ ma uwarunkowana zaszcłociami historycznymi niechęć społeczeństwa do uiszczania wszelkiego rodzaju podatków. Wpływa to na relacje podatnika i organu podatkowego, którzy reprezentują odmienne interesy. Podatnik podejmuje działania prowadzące do uniknięcia płacenia podatków. Wiąże się to z poczuciem nałożenia obowiązku, który ogranicza wolność i własność, a więc zarobiony pieniądź⁵.

Luka podatkowa jest problemem występującym w wielu państwach na świecie, w tym w państwach należących do Unii Europejskiej. Podejmowane są liczne działania, które mają na celu przeciwdziałanie jej powstawaniu, a także zapobieżenie występowania „karuzel podatkowych”, które ulegają rozszerzeniu również na podmioty, które nie należą do państw unijnych⁶. Skala unikania opodatkowania jest obszerna, a powstawanie mechanizmów przeciwdziałających często nie nadąża za działaniami podatników, których celem jest skonstruowanie rozwiązań prowadzących do uiszczania jak najmniejszych podatków. Jednym z priorytetowych celów zakładanych przez państwa jest spowodowanie zmniejszenia, a w końcowym rezultacie zniwelowania do poziomu nieznacznego nadużyć związanych z podatkiem od towarów i usług⁷.

Przyczyn występowania tego rodzaju nadużyć należy upatrywać w konstrukcji przepisów podatkowych, które poprzez swoje skomplikowanie często powodują niezrozumienie i dezorientację podatników, a w rezultacie prowadzą do ich błędnego stosowania. Ponadto każde państwo wprowadza mechanizmy mające na celu zniechęcenie podatników do stosowania oszustw podatkowych, jednakże może

⁴ Ibidem, s. 10.

⁵ A. Gomulowicz, *Rozdział XVI. Postawy wobec opodatkowania*, [w:] A. Gomulowicz, M. Mączyński, *Podatki i prawo podatkowe* <<http://lex-1amu-1edu-1pl-1015e98yt2311.han.amu.edu.pl/#/monograph/369312527/168>> [dostęp: 27.03.2019].

⁶ A. Klonowska, *Luka podatkowa. Skutki dla finansów publicznych*, Warszawa 2017, s. 170-171.

⁷ Ibidem, s. 171.

to prowadzić do nadmiernego interwencjonizmu i fiskalizmu państwowego, który ingeruje w sposoby dogodnego rozliczenia podatkowego.

W rządowym raporcie dotyczącym projektu ustawy o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw wskazywano na wzrost luki podatkowej w odniesieniu do danych z 2008 r.⁸ Według przeprowadzonych szacunków w 2015 r. wynosiła ona 23,9%. Następnie w 2017 r. w konsekwencji wprowadzonych mechanizmów zapobiegających oszustwom podatkowym doszło do obniżenia tego poziomu do 14%⁹.

Jednym ze źródeł luki w podatku od towarów i usług są występujące na szeroką skalę oszustwa podatkowe, w których podmioty uczestniczące w obrocie podejmują się między innymi zachowań mających na celu unikanie uiszczania koniecznego podatku lub jego wyłudzenie¹⁰. Głównym procederem występującym w polskim systemie podatkowym są fikcyjne faktury stanowiące tzw. „pusty obrót” wykazany w fakturze, który w rzeczywistości nie miał miejsca. Konsekwencją wprowadzonych mechanizmów, zgodnie z raportem Najwyższej Izby Kontroli, jest zmniejszenie liczby fikcyjnych faktur (w 2016 r. ich liczba wynosiła 421,3 tys., a w 2017 r. – 255,8 tys.¹¹).

2. Mechanizm podzielonej płatności – charakterystyka

W Ustawie z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw¹² wprowadzono nową instytucję prawa podatkowego – mechanizm podzielonej

⁸ *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw*, s. 1 <<http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=1864>> [dostęp: 28.03.2019].

⁹ *Ibidem*, s. 1–2.

¹⁰ Ł. Matusiakiewicz, *op. cit.*, s. 10.

¹¹ *Przeciwdziałanie wyłudzeniom podatku VAT. Informacja o wynikach kontroli*, s. 26 <<https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/17/013/>> [dostęp: 29.03.2019].

¹² Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2174 ze zm.).

płatności. Jednocześnie nie ustanowiono definicji legalnej tej instytucji. Doktryna, dokonując analizy przepisów ustawowych, wypracowała rozumienie tego pojęcia¹³. Zgodnie z art. 108a ustawy o podatku od towarów i usług zastosowanie tej instytucji polega na tym, że „zapłata kwoty odpowiadającej całości albo części kwoty podatku wynikającej z otrzymanej faktury jest dokonywana na rachunek VAT; zapłata całości albo części kwoty odpowiadającej wartości sprzedaży netto wynikającej z otrzymanej faktury jest dokonywana na rachunek bankowy albo na rachunek w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej, dla których jest prowadzony rachunek podatku od towarów i usług (dalej: rachunek VAT) lub jest rozliczana w inny sposób”¹⁴.

Z chwilą nabycia danego towaru lub usługi następuje podział płatności. Nabywca zobowiązany jest do zapłaty wartości netto na rachunek bankowy przedsiębiorcy, natomiast pozostała część wpływa na przystosowany rachunek VAT¹⁵. Celem zabiegu jest to, by kwota wynikająca z faktury umieszczona była na dwóch odrębnych kontach bankowych. Przedsiębiorca nie ma możliwości operowania całością zapłaty. Przed wprowadzeniem mechanizmu podzielonej płatności, po uzyskaniu informacji, że na rachunku pojawiła się cała wymagana kwota, dochodziło do oszustw polegających na nieodprowadzeniu odpowiedniej wartości podatku na rzecz organu podatkowego. Ustawodawca w celu zablokowania powyższej możliwości wprowadził rozwiązanie, zgodnie z którym podatnik w obowiązującym stanie prawnym nie ma możliwości popełnienia czynu tego rodzaju, a budżet państwa nie jest stratny o kwotę, która mogłaby zostać nieodprowadzona na jego rzecz¹⁶. Wprowadzone rozwiązanie cechuje się ograniczoną fakultatywnością, co oznacza, że wybór, czy zastosowanie znajdują przepisy regulujące mechanizm podzielonej płatności,

¹³ W. Kieszkowski, *O podzielonej płatności w ogólności*, [w:] D. Pokrop (red.), *Mechanizm podzielonej płatności split payment. Tło, korzyści, zagrożenia. Ujęcie branżowe*, Warszawa 2018, s. 83.

¹⁴ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2174 ze zm.).

¹⁵ A. Bartosiewicz, *Split payment – podzielona płatność. Pytania i odpowiedzi*, Warszawa 2018, s. 13.

¹⁶ *Ibidem*, s. 13–14.

uzależniony jest od decyzji nabywcy towaru lub usług, poza wyjątkami wskazanymi w regulacjach Dyrektywy Unii Europejskiej.

Działaniem, które w dużej mierze doprowadziło do wprowadzenia *split payment*, był obrót tzw. „pustymi fakturami”, który nie odzwierciedlał rzeczywistych dostaw towarów lub świadczeń usług. Wystawca faktury w efekcie zobowiązany był do uiszczenia kwoty podatku od towarów i usług wynikającej z wystawionej faktury, a nabywca pozbawiony był prawa do pomniejszenia podatku należnego o podatek naliczony wykazany w tzw. „pustej fakturze”. W takich sytuacjach miał miejsce jedynie obrót przeprowadzony na fakturach, a nie na realnych przedmiotach¹⁷. Powyższe doprowadziło do procederu, w którym podmioty, działając w zмовie, przeprowadzały transakcje, wykorzystując „puste faktury”, i poprzez swoje działania doprowadzały do realnego uszczuplenia budżetu.

Celem wprowadzonego mechanizmu *split payment* jest ochrona równowagi budżetowej i stabilności finansów publicznych, jako wartości, które powinny być szczególnie wysoko chronione¹⁸.

Wraz z wprowadzeniem mechanizmu podzielonej płatności ustawodawca dokonał również nowelizacji Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe¹⁹. W celu zrealizowania powyższego wprowadzone zostało pojęcie konta związanego z podatkiem od towarów i usług (dalej: rachunek VAT). Do jego otwarcia dochodzi wyłącznie przy rachunku rozliczeniowym prowadzonym przez spółdzielczą kasę oszczędnościowo-kredytową lub bank²⁰. Cechą charakterystyczną jest automatyzm. Zgodnie z przepisami prawa, jeżeli dany podatnik posiadał rachunek rozliczeniowy, od dnia 1 kwietnia 2018 r. został do niego przyporządkowany pomocniczy rachunek VAT.

Regulacja nie wymaga spełnienia przesłanki posiadania przymiotu czynnego podatnika podatku od towarów i usług, co nie powoduje

¹⁷ Ł. Matusiakiewicz, op. cit., s. 9.

¹⁸ Ibidem; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2001 r., K 2/00, LEX nr 50254.

¹⁹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1876 ze zm.).

²⁰ A. Bartosiewicz, op. cit., s. 14.

powstania niedogodności w związku ze zmianą statusu danego podmiotu z czynnego na bierny. Ze względu na automatyzm nie istnieje obowiązek wykonywania jakichkolwiek czynności związanych z koniecznością przystosowania swoich struktur rachunków bankowych do funkcjonowania w podzielonej płatności. Wprowadzenie powyższego jest zaletą, gdyż spowodowało łatwe i dogodne możliwości stosowania *split payment* w praktyce. Podatnik posiadający rachunek VAT nie jest zobligowany do ponoszenia z tego tytułu żadnych kosztów związanych z operacjami wykonanymi na rachunku bankowym VAT ani dotyczących jego prowadzenia²¹.

Rachunek ten musi być prowadzony w polskiej walucie. Należy nadmienić, że w przeciwieństwie do zwykłych rachunków bankowych w omawianym przypadku nie mamy do czynienia z koniecznością posiadania karty. Kolejnym obostrzeniem jest fakt, iż kwoty wpływające na powyższe konto mogą dotyczyć wyłącznie czynności związanych z podatkiem od towarów i usług. Oznacza to, że nie jest dopuszczalna możliwość wpływu innych, niezwiązanych z podatkiem VAT kwot²².

3. Obowiązkowy mechanizm podzielonej płatności

Analizując mechanizm podzielonej płatności, należy wskazać na wniosek Polski z dnia 15 maja 2018 r. skierowany do Komisji Europejskiej. Dotyczył on upoważnienia do wprowadzenia tegoż mechanizmu o charakterze obligatoryjnym, a więc obowiązkowym. Zmiana miałaby odnosić się do określonych towarów i usług, które są szczególnie narażone na oszustwa podatkowe, a więc między innymi sektora związanego z metalami, paliwami czy złodem²³. Polska podkreślała,

²¹ Ibidem, s. 16.

²² Ibidem, s. 17.

²³ *Decyzja Wykonawcza Rady w sprawie upoważnienia Polski do wprowadzenia szczególnego środka stanowiącego odstępstwo od art. 226 dyrektywy 2006/112/WE w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej*, s. 1–2 <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:38ba999f-1ef3-11e9-8d04-01aa75ed71a1.0006.02/DOC_1&format=PDF> [dostęp: 29.03.2019].

że mimo podejmowanych działań mających na celu uszczelnianie luki podatkowej oraz niwelowanie występowania oszustw podatkowych proceder ten ma nadal miejsce. Bardziej surowa regulacja prawna związana ze zmianą fakultatywnego charakteru na obligatoryjny ma wywołać pozytywny wpływ na wielkość dochodów uzyskiwanych przez budżet państwa. Kwota podatku od określonych w przedmiotowym raporcie towarów i usług zostanie obowiązkowo umieszczona na omawianym już wcześniej rachunku VAT. Poprzez tego rodzaju działania zwiększy się kwota należnego podatku otrzymywanego przez Skarb Państwa oraz pewność w tym zakresie. W wybranych sektorach, w przeciwieństwie do fakultatywności korzystania z mechanizmu podzielonej płatności, ukształtuje się narzucony przez ustawodawcę obowiązek skorzystania z niniejszej instytucji prawa podatkowego.

Taki model znajdzie zastosowanie wyłącznie do „dostaw określonych towarów i świadczenia określonych usług między podatnikami (B2B) i będzie obejmował wyłącznie elektroniczne przelewy bankowe”²⁴. Ponadto wskazuje się, że nie należy się obawiać skomplikowanej procedury wdrożeniowej, a podatnicy zobligowani do posiadania rachunku VAT nie będą ponosić z tego tytułu dodatkowych opłat. Mimo dość radykalnej zmiany, jaką jest narzucenie sposobu postępowania oraz zablokowania części kwoty, którą do tej pory można było swobodnie dysponować, podkreśla się, że upłynął wystarczający czas, aby społeczeństwo zapoznało się z regulacją mechanizmu podzielonej płatności. Dlatego też nie powinno spowodować znacznych komplikacji oraz niezrozumienia założenie obligatoryjnego występowania dwóch rachunków. Mimo wprowadzenia przymusowego korzystania z mechanizmu podzielonej płatności Rada Europejska wskazuje, że nie należy upatrywać w tym działaniu charakteru nadmiernego. Ze względu na wagę przedmiotowego podatku wprowadzenie obowiązkowości w odniesieniu do określonych sektorów będzie proporcjonalne²⁵.

Zgodnie z decyzją wykonawczą Rady Polska przedstawiła trafne argumenty przemawiające za wyrażeniem zgody w przedmiocie wniosku. Upatrywano korzystny rezultat w postaci zwiększenia kwoty

²⁴ Ibidem, s. 2.

²⁵ Ibidem, s. 3–4.

wpływającego do budżetu państwa podatku od towarów i usług, a także znacznego umniejszenia możliwości dokonywania oszustw podatkowych.

Ze względu na pojawiające się głosy wskazujące negatywny skutek planowanych działań, a mianowicie zachwianie płynności finansowej przedsiębiorstw, Polska zapewniła w składanym wniosku, że na wniosek podatnika będzie tutaj również działał mechanizm przyspieszonego zwrotu nadwyżki podatku naliczonego nad należnym na wskazane przez podatnika konto bankowe, w terminie skróconym z 60 do 25 dni.

W decyzji wykonawczej Rady określono ramy czasowe, w których to państwo polskie upoważnione jest do korzystania z odstępstwa, jakie stanowi obowiązkowy mechanizm podzielonej płatności. Zgodnie z pkt 11 oraz art. 3 wyżej wymienionego dokumentu jest to okres od dnia 1 marca 2019 r. do dnia 28 lutego 2022 r.²⁶ Ponadto w załączniku zostały szczegółowo określone 152 grupy towarów lub usług, do których powyższe rozwiązanie może mieć zastosowanie²⁷.

4. Korzyści oraz wady wynikające z mechanizmu podzielonej płatności

Mechanizm podzielonej płatności zgodnie z przepisami prawa był fakultatywnym instrumentem służącym zapobieganiu pogłębiania się luki podatkowej w podatku od towarów i usług. Instrument tworzy zobowiązania, które oddziałują korzystnie, ale istnieją również zagrożenia i niebezpieczeństwa, których nie da się uniknąć.

Pierwszą z omówionych zalet jest otrzymanie przyspieszonego zwrotu podatku od towarów i usług. Termin zwrotu nadwyżki podatku wynosi średnio 60 dni. W przypadku wskazania, że do zwrotu ma

²⁶ Ibidem, s. 7–8.

²⁷ Załącznik do wniosku dotyczącego decyzji wykonawczej Rady w sprawie upoważnienia Polski do wprowadzenia szczególnego środka stanowiącego odstępstwo od art. 226 dyrektywy 2006/112/WE w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:38ba999f-1ef3-11e9-8d04_01aa75ed71a1.0006.02/DOC_2&format=PDF> [dostęp: 29.03.2019].

dojść na rachunek VAT, zgodnie z przepisami ustawy mamy do czynienia ze skróceniem powyższego terminu do 25 dni²⁸. Jest to duże ułatwienie oraz usprawnienie, ponieważ nie jest dokonywana szczegółowa i często przedłużana weryfikacja zgodności rozliczania danego podatnika. Ponadto proces sprawdzania zasadności zwrotu może odbywać się nie tylko w odniesieniu do samego podatnika, ale także wobec podmiotów, które brały udział w przeprowadzonych z nim transakcjach handlowych²⁹. W rezultacie podatnik przez długi czas nie otrzymywał należnego mu zwrotu, a to z kolei negatywnie wpływało na jego płynność finansową.

Należy jednak przywołać orzeczenia sądów, które wskazywały, że „organ nie powinien przedłużać terminu zwrotu do zakończenia procedury weryfikacyjnej, a do określonej, konkretnej daty”³⁰. Ponadto zgodnie z uchwałą Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 października 2016 r.³¹ rozsądność terminu zwrotu rozpatrywano na podstawie przepisów unijnych oraz wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) z dnia 25 października 2001 r., w którym podkreślono, że ze względu na dobro podatnika termin zwrotu nie może być przedłużany aż do czasu zakończenia weryfikacji, jednakże powinien być „dokonany w rozsądnym terminie”³². Mechanizm przyspieszonego zwrotu podatku, zgodnie z art. 87 ust. 6b ustawy o podatku od towarów i usług, następuje z inicjatywy podatnika, a mianowicie w rezultacie złożonego przez niego wniosku. Powyższy zwrot nie jest adresowany wyłącznie do podatnika, który korzystał z mechanizmu podzielonej płatności. Zwrot następuje w formie komunikatu przelewu. Wadą powyższego jest, zauważane przez podatników, ograniczenie, które polega na tym, że jeżeli zwrot przyspieszony następuje na rachunek VAT, to nie

²⁸ M. Grotkiewicz (red.), *Split payment w sektorze budżetowym. Wyjaśnienia, przykłady, odpowiedzi*, Warszawa 2018, s. 53.

²⁹ W. Kieszkowski, op. cit., s. 123.

³⁰ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA) z dnia 30 sierpnia 2017 r., I FSK 756/17, LEX nr 2378043.

³¹ Uchwała NSA z dnia 24 października 2016 r., I FPS 2/16, LEX nr 2137201.

³² Wyrok TSUE z dnia 25 października 2001 r., C-78/00, LEX nr 83463.

można nim dysponować, tak jak to się dzieje w przypadku zwrotu na inny rachunek³³.

Kolejną zaletą dla przedsiębiorcy jest zwolnienie go z solidarnej odpowiedzialności. Korzystając z mechanizmu podzielonej płatności, podatnik nie może zostać pociągnięty do takiej odpowiedzialności, do jakiej dochodzi w przypadku nieskorzystania z tej instytucji. Zgodnie z powyższym nabywca towaru lub usługi nie odpowiada za zobowiązania, które ma po swojej stronie dostawca towaru lub świadczący usługę. Do takiego zwolnienia z odpowiedzialności nie dochodzi, jeśli podatnik miał świadomość, że dokonuje danej transakcji z podmiotem, który w swoich pozornych i niezgodnych z prawem działaniach wykorzystuje „puste faktury”³⁴.

Ponadto korzystanie z mechanizmu podzielonej płatności przynosi korzyść w postaci wyłączenia zastosowania sankcyjnej stawki odsetek. Jeżeli mamy do czynienia z podatnikiem, który w swoich działaniach w znaczącej mierze posługuje się omawianą instytucją, zwolniony jest z obowiązku ponoszenia zwiększonych odsetek od zaległości w podatku³⁵. Naliczać powyższego nie należy wyłącznie do zaległości, które w swojej wysokości nie przekraczają kwoty podatku naliczonego w ilości dwukrotnej³⁶. Również tutaj należy zdawać sobie sprawę z niezastosowania większych odsetek w przypadku świadomości podejmowania działań z podmiotem, który dokonuje oszustw podatkowych.

Kolejnym korzystnym aspektem stosowania mechanizmu podzielonej płatności jest związek z dochowaniem należytej staranności. Podatnikowi przysługuje uprawnienie do odliczenia podatku od towarów i usług, który został wcześniej zapłacony przez nabywcę. Do ograniczenia powyższego dochodzi w przypadku, gdy mamy do czynienia z czynnościami, które można uznać za przestępcze, a więc takie, których celem jest doprowadzenie do wyłudzeń związanych z podatkiem³⁷. Podkreśla się, że zgodnie z orzecznictwem unijnym

³³ W. Kieszkowski, op. cit., s. 126.

³⁴ Ibidem, s. 136.

³⁵ Ibidem, s. 138.

³⁶ Ibidem, s. 139.

³⁷ Ibidem, s. 144.

należyta starannością można nazwać działania opierające się na obiektywizmie. Nie trzeba dokonywać wnikliwej i nadmiernie szczegółowej analizy kontrahenta, żeby zbadać, czy nie ma on udziału w procederze wyłudzeń³⁸. Należy wskazać, iż w orzecznictwie krajowym definiowanie omawianego pojęcia jest zdecydowanie bardziej sztywne. Można zauważyć, że „istotnym jest, aby same okoliczności towarzyszące transakcji wskazywały, że nabywający towar lub usługę podatnik wykazał w niej staranność wymaganą w obrocie danym towarem (usługą), czyniącą tę transakcję przejrzystą”³⁹. Oznacza to, iż należyta staranność należy wiązać z analizą oraz weryfikacją, czy w obrocie mieliśmy do czynienia z transakcją, która w swojej istocie może być uznana za podejrzaną, a więc zmierzającą do wyłudzeń. W judykaturze zauważalne są również odmienne stanowiska, w których to pojęcie nie jest rozumiane aż tak restrykcyjnie. Dochodzi do wskazania, że rozpatrywanie świadomości oraz dochowanie staranności należy analizować każdorazowo w odniesieniu do danego przypadku⁴⁰. Poprzez zastosowanie *split payment* podmiot z niego korzystający jawi się w lepszym świetle aniżeli osoba, która tego nie uczyniła. Oznacza to, że w przypadku zastosowania powyższego mechanizmu organ podatkowy w przeprowadzanej analizie będzie miał mniejsze wątpliwości w określeniu, iż nie działano z brakiem należytej staranności. W rezultacie można wskazać na pewnego rodzaju pewność prawidłowości działań kontrahenta, z którym dany podmiot dokonywał transakcji⁴¹.

Po przedstawieniu najistotniejszych zalet związanych z korzystaniem z mechanizmu podzielonej płatności należy również przedstawić jego wady. W niniejszym artykule uwaga zostanie skupiona wyłącznie na jednej wadzie, która wywołuje największe wątpliwości.

Bez wątpienia, jedną z wad jest możliwość doprowadzenia do zachwiania płynności finansowej firmy. W ramach mechanizmu podzielonej płatności część pieniędzy zostaje przesłana na konto VAT,

³⁸ Ibidem, s. 146.

³⁹ Wyrok NSA z dnia 22 maja 2015 r., I FSK 2087/13, LEX nr 1772670.

⁴⁰ Wyrok NSA z dnia 25 stycznia 2017 r., I FSK 818/15, LEX nr 2232455.

⁴¹ Ł. Matusiakiewicz, op. cit., s. 54.

którym nie można swobodnie dysponować – przedsiębiorca nie ma dostępu do tych środków. Oznacza to, że część kwoty zostaje zablokowana, a przez to wyłączona ze swobodnego użytku. Nie może być wykorzystywana do dalszego prowadzenia działalności, w tym przeprowadzania kolejnych transakcji⁴². Już w uzasadnieniu do projektu ustawy, na podstawie której został wprowadzony mechanizm podzielonej płatności, wskazywano, że może się to odbywać z pokrzywdzeniem dla podatników⁴³, a przede wszystkim dla małych przedsiębiorstw, które przez wyłączenie swobodnego dostępu do części środków mogłyby w pierwszej kolejności odczuć niekorzystne skutki finansowe.

5. Wpływ na uszczelnianie luki podatkowej w podatku od towaru i usług

Głównym celem wprowadzenia mechanizmu podzielonej płatności była chęć uszczelnienia luki podatkowej podatku od towaru i usług. Poprzez funkcjonowanie jednocześnie dwóch rachunków bankowych zagwarantowana miała być ochrona budżetu państwa przed oszustwami mogącymi występować w łańcuchu transakcji w obrocie. W rezultacie państwo ma zagwarantowany stały wpływ dochodów, które powinno uzyskiwać⁴⁴.

W związku z tym, że firmy zobowiązane są do uiszczania płatności w podziale na wartość netto oraz wartości w wysokości podatku od towarów i usług na specjalne konto, środki na nim zgromadzone są wyłączone z możliwości dokonywania z ich wykorzystaniem działań niezgodnych z prawem. Ponadto nie mogą zostać niewpłacone

⁴² A. Cwiąkała-Małys, I. Piotrowska, M. Karpińska, *Split payment narzędziem wspierającym proces uszczelniania systemu podatkowego – za i przeciw*, s. 19 <<http://repositorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/101503/edition/94277/content?ref=desc>> [dostęp: 28.03.2019].

⁴³ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw, s. 3 <<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/1F1EC57451D0A-351C12581A90046A10E/%24File/1864.pdf>> [dostęp: 29.03.2019].

⁴⁴ A. Cwiąkała-Małys, I. Piotrowska, M. Karpińska, op. cit., s. 13.

przez wystawcę faktury na rzecz organu podatkowego. Należy wskazać, że podlegają również szczególnej ocenie w przypadku wniosku podatnika o ich zwrot na konto podatnika lub na rzecz zapłaty podatku od towarów i usług z deklaracji.

W rezultacie powyższego podatnicy przede wszystkim nie mają możliwości przeprowadzania obrotu tzw. „pustymi fakturami”, czego konsekwencją jest doprowadzenie do popełniania mniejszej liczby oszustw podatkowych. Poprzez takie działania dochodzi do uszczelniania luki podatkowej. Należy jednak stwierdzić, że aby doprowadzić do całkowitego jej zniwelowania, konieczne jest, by nie występowała różnica pomiędzy uiszczoną wartością a tą, która powinna być zapłacona na rzecz budżetu państwa.

Podsumowanie

Podatek od towarów i usług jest jednym z głównych dochodów budżetu państwa. Przepięstwa podatkowe spowodowały, że w kilku poprzednich latach ustawodawca podjął liczne czynności mające na celu zapobieżenie występowania przestępstw podatkowych. Wprowadzone zostały mechanizmy, których zadaniem było niwelowanie wyłudzeń. Należały do nich między innymi: odwrotne obciążenie, odpowiedzialność solidarna, pakiet paliwowy, jednolity plik kontrolny, e-paragony i mechanizm podzielonej płatności. W powyższych działaniach upatrywano nadzieję na zmniejszenie luki w podatku od towarów i usług, co poniekąd udało się uzyskać. Potwierdzeniem niniejszego są dane statystyczne, zgodnie z którymi w 2015 r. luka podatku VAT wynosiła 23,9%, a w 2017 r., w rezultacie różnorodnych mechanizmów mających na celu ochronę budżetu państwa, zmniejszyła się do 14%⁴⁵.

⁴⁵ J. Sarnowski, P. Selera, *Zmniejszanie luki VAT w Polsce w latach 2016–2017. Przyczyny – środki – dalsze perspektywy*, Warszawa 2018, s. 4 <<http://pie.net.pl/wp-content/uploads/2018/10/Raport-LUKA-VAT-1.pdf>> [dostęp: 29.03.2019].

Split payment – characteristics and impact on sealing the tax gap in goods and services tax

Summary

The tax on goods and services is one of the flagship taxes. The legislator, by preventing tax frauds and the obtaining of profits under false pretenses, introduces numerous solutions. One of the implemented solutions is a split payment mechanism. This article will present the concept of the tax gap and its percentage occurrence as well as the conditions on which its occurrence depends. Then, based on the provisions of tax law and banking law, the characteristics of the distributed payment mechanism and its character will be analyzed. A new regulation will be discussed regarding the obligatory use of the split payment mechanism in selected sectors, and finally – a beneficial effect of the split payment mechanism on sealing the tax gap in goods and services tax as well as the occurrence of tax fraud.